

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси
Центральна міська бібліотека ім. І. Франка
Інформаційно-бібліографічний відділ

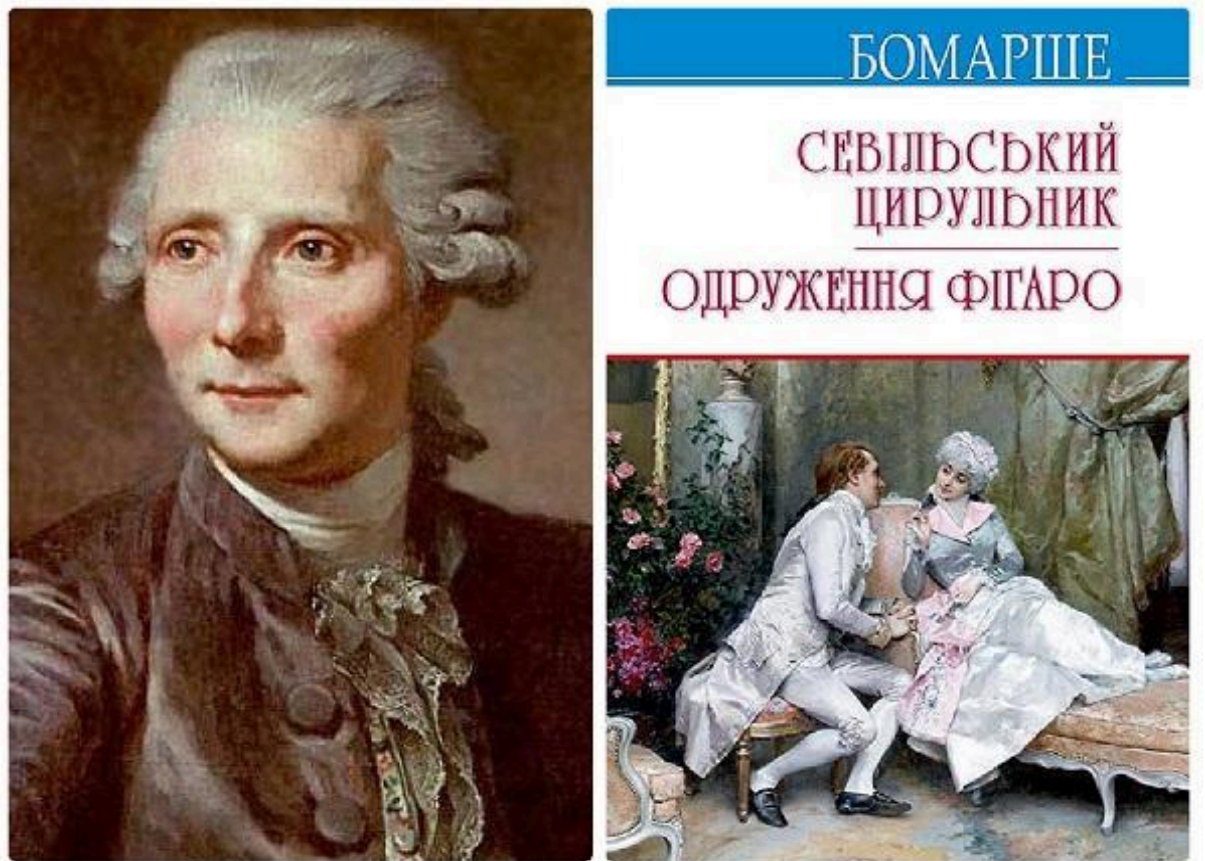
Шановні колеги! З метою більшого розкриття книжкових фондів ваших філій, увічнення пам'яті видатних письменників та популяризації найкращих творів світової літератури, Інформаційно-бібліографічний відділ пропонує до вашої уваги готові реферативні матеріали, які можна використовувати для підготовки масових заходів (на відповідну тему), для організації книжкових виставок. Усі матеріали, представлені у цій добірці – твори видатних письменників зарубіжної літератури – ювіляри 2024 року.

Будемо раді, якщо ця добірка допоможе вам у роботі. З повагою, колектив відділу.

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка

Інформаційно-бібліографічний відділ

Неперевершена комедія інтриги

до **240-річчя** з дня першої публікації комедії **П'єра Бомарше**

«ОДРУЖЕННЯ ФІГАРО»

Одеса-2024

П'єр-Огюстен Карон де Бомарше - видатний французький драматург. Народився 24 січня 1732 року у Парижі.

Життя і творчість Бомарше можна вважати громадянським подвигом: його діяльність була протестом проти соціальних підвалин "старого ладу". Життя Бомарше було багате на пригоди, блискучі злети і падіння. Почавши за сімейною традицією з професії годинникаря, він винайшов анкерний спуск у годинниковому механізмі (що свідчило про його талант механіка) і зміг захистити свій винахід, привласнений одним королівським годинникарем. Таким чином він, підмайстер, виграв свій перший процес, замахнувшись на існуючу систему та порушивши встановлений порядок. Згодом його замовниками стали королівська сім'я, знать, багаті фінансисти. Він, до того ж музично обдарований, став викладачем музики у дочок Людовіка XV і, користуючись привілейованим становищем при дворі, пустився у сміливі фінансові операції. Бомарше був підприємливим і йому часто таланило.

Поступово Бомарше посів високе суспільне становище, отримав важливі посади. У 1764 р. він уперше відправився за кордон. Спочатку в Іспанію, де виконував доручення французького уряду, пов'язане з делікатними політичними та економічними обставинами. У 70-х рр. він декілька разів відвідав Англію, Голландію, Австрію. Метою його поїздок було виконання різноманітних дипломатичних доручень. Бомарше переконав французький уряд надати допомогу Північній Америці у її боротьбі з метрополією. Маючи рідкісне дипломатичне обдарування, Бомарше вів таємні переговори з американськими агентами, уклав угоду між Францією та Америкою і, за згодою короля, організував постачання зброї повстанцям.

У 1773—1778 рр., після смерті свого покровителя та компаньйона, великого фінансиста, спадкоємці останнього залучили Бомарше до тривалого судового процесу із приводу спадщини. Цей процес, виграний ним урешті-решт, перетворився у боротьбу з королівським правосуддям і самим королем.

Окрім того, в 1777 р. Бомарше заснував товариство драматургів, які в ті часи цілком залежали від книговидавців та акторів, і домігся визнання авторського права. Він віддавав усі свої сили та всі статки для того, щоб видати твори Вольтера, дві третини з яких були забороненими. У 1783—1790 рр. йому справді вдалося видати зібрання творів Вольтера у 70 і 92 томах.

Вважаючи забобони «найстрашнішим лихом роду людського», Бомарше жваво цікавився новими науковими відкриттями. Кмітливість, мужність, активність, непохитність духу проявив драматург і в роки революції. Він постачав революційним військам зброю. У 1792 р. Бомарше заарештували, він дивом уник смерті, емігрував, а в 1793 р. повернувся на батьківщину, домігшись зняття із себе звинувачень. Під час якобінської диктатури та з часи Директорії

він був у заслуженій пошані. Помер П'єр-Огюстен Карон де Бомарше 18 травня 1799 року у Парижі.

Активна громадська діяльність Бомарше постійно супроводжувалася літературною творчістю — і публіцистичною, і художньою. Його відомий у всій Франції судовий процес відобразився у «Чотирьох мемуарах для ознайомлення зі справою П'єра Карона де Бомарше» (1773—1774), які мали великий успіх. У «Мемуарах» Бомарше піддав осуду всі форми гноблення, несправедливості та тиранії. Використовуючи свій полемічний талант і художнє обдарування, Бомарше написав «Мемуари» наче комедію: його супротивники змальовані як комічні персонажі, і сцени, в яких вони діють, також сповнені комізму. Він з блиском і сміливою відвертістю викрив французьке судочинство, закулісні інтриги парламенту, як інституту, перетвореного на реакційний бюрократичний заклад. Бунт Бомарше мав соціальний характер, оскільки він протестував проти режиму абсолютної монархії. "Мемуари" належать до найкращих зразків памфлетної літератури передреволюційних років. Книга відразу ж створила автору величезну популярність у різних колах суспільства, а їхнього автора одноставно визнали «великим громадянином».

Пізніше, після цілковитої перемоги, Бомарше написав філософський твір "Найпростіші думки про відновлення парламентів» у формі доповіді королю, де він сформулював свої політичні погляди: королівська влада не дається Богом, закони призначені для блага народу і є недоторканими; будь-який уряд повинен пам'ятати, що влада належить народові тощо.

Художня творчість Бомарше значна і різноманітна. Надихнувшись народними фарсами, він писав так звані веселі «паради», в яких головні персонажі — простолюдини («Жан-дурень на ярмарку», «Колен і Колетта», «Чоботи-скороходи» та ін.). У цих творах Бомарше критикує суспільні вади: у «парадах» прослідковуються начерки деяких персонажів, які з'являться згодом у більш зрілих творах драматурга.

Драматургічна діяльність Бомарше розпочалася з написання міщанських драм. До першої з них — «Євгенії» (1767), в якій йшлося про те, як розбещений аристократ звабив цнотливу дівчину, — Бомарше додав теоретичний маніфест-передмову «Дослідження про серйозний драматичний жанр». Він заперечує трагедію, заявляючи, що сучасного глядача не можуть цікавити події, які відбувалися в Афінах чи Стародавньому Римі, оскільки вони не навчають правилам моралі. Спектакль повинен викликати у глядачів почуття співпереживання, що ставило би їх на місце героїв і таким чином застерігало від життєвих помилок. Дотримуючись своїх принципів, Бомарше написав ще одну міщанську драму — «Двоє друзів, або Ліонський купець» (1770). Драматичні події, що спіткали добродесних

банкірів, мали підкреслювати шляхетність, чутливість, самовідданість героїв, пройнятих чи почуттям дружби, чи любов'ю. Але, попри композиційну досконалість п'єси, герої її далекі від реальних людських характерів. Нажаль, оби дві драми не мали успіху. Бомарше і сам зрозумів, що серйозний жанр не для нього, і тому звернувся до комедії.

Вершиною літературної творчості П'єра-Огюстена Карона де Бомарше (1732—1799) стали комедії «Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро». Головний персонаж обох комедій – Фігаро – спритний, здібний, енергійний, сповнений дотепності та здорового глузду, людина нижчого стану, що випробувала різні професії, пройдисвіт і балакун, за жодних обставин і негараздів не втрачає самовладання та доброго настрою.

«Севільський цирульник» (1775) спочатку мав форму «параду», згодом — опери, і лише потім комедія набула форми, відомої багатьом поколінням глядачів.

Найголовнішим для Бомарше було висловити свою відданість інтересам третього стану. Недарма граф Альмавіва з допомогою свого слуги Фігаро одружується з дівчиною із буржуазної сім'ї Розіною, яка, люблячи його, не бажає бути його утриманкою. Персонажі традиційної комедії зажили в Бомарше новим життям. Опікун Розіни — лікар Бартоло, ретроград і мракобіс, не намагається приховати свого неприйняття нової епохи: «Що вона нам дала такого, що ми мусимо її вихваляти? Всілякі дурниці: вільнодумство, всесвітнє тяжіння, електрику, віротерпимість, віспощеплення, хину, енциклопедію та міщанські драми». Але Бартоло аж ніяк не дурень; як людина хитра та підозрілива, він — небезпечний супротивник, до того ж, проникливий психолог: він розкриває всі хитрощі і Фігаро, і Альмавіви, і Розіни. Це гранично достовірний персонаж: будучи кмітливим, Бартоло не втрачає гідності, навіть зазнавши невдачі.

Багато нового привніс Бомарше і в характер спритного слуги — Фігаро. У його монологів, які не мають безпосереднього стосунку до інтриги комедії, звучить авторське «я». Це слуга, який протестує свідомо та всерйоз, він відкрито засуджує свого пана. Слова Фігаро стають звинувачувальним актом і проти всього суспільства. За традицією Фігаро звертається до графа «ваша світлосте», «монсеньйор», але насправді він зовсім не поважає його. В уста Фігаро Бомарше вкладає і слова-роздуми про «республіку літераторів», розвінчуючи своїх супротивників, нікчемних «комах», які заважали йому творити. Гостро звинувачувальний характер має і образ Базіля. Знаменита його тирада про наклеп наче відтворює портрет безчесного парламентського радника Гезмана. Це нахабний викрутень, який слугує лише тим, хто більше заплатить.

«Шалений день, або Одруження Фігаро» (1784), яку без вагань можна вважати шедевром сценічного мистецтва та суспільно-політичним актом, була справжньою сповіддю Бомарше. Недарма Людовік XVI, прочитавши у 1782 р. рукопис комедії, заборонив ставити її на сцені, заявивши: «Якщо бути послідовним, то, щоб дозволити постановку цієї п'єси, потрібно зруйнувати Бастилію. Ця людина знущається з усього, що слід поважати в державі». Бомарше чудово розумів, що причини заборони його п'єси були суто політичними. Але сам Бомарше, який неофіційно займав пост міністра і вирішував важливі державні справи, був потрібний уряду, через те, попри заяву короля, перемогу все ж здобув драматург. Комедія була передвісницею 1789 року. Недарма Дантон заявив, що «Фігаро» поклав край аристократії, а Наполеон назвав п'єсу «революцією в дії».

У «Одруженні Фігаро» герой стає довіреною особою розбещеного та егоїстичного графа Альмавіви, доглядачем замку та його особистим камердинером. Він збирається одружитися з покоївкою графині Розіни — Сюзанною. Але граф, захопившись Сюзанною, хоче зробити її своєю коханкою, скориставшись старовинним феодальним правом першої ночі. Фігаро веде з графом наполегливу боротьбу за своє право закоханого та людську гідність. У конфлікті «хазяїн-слуга» програє граф. Розум, хитрість, мужність простолюдина Фігаро виявляються сильнішими від станових привілеїв графа.

«Одруження Фігаро» — неперевершена комедія інтриги. Це музична п'єса, у якій відтворена точна і достовірна картина звичаїв Франції (те, що дія відбувається в Іспанії, не обмануло глядача). Найголовнішим у п'єсі залишається характер Фігаро, який наділений багатьма автобіографічними рисами.

Фігаро відразу ж здогадується про намір графа і відмовляється відправитися з його дорученням за межі замку: він не має наміру працювати для Альмавіви, який замислив звабити його кохану. Фігаро веде декілька інтриг одразу, вважаючи себе вродженим царедворцем; він одразу осягає смисл цього важкого ремесла, яке полягає в тому, щоб «отримати, брати і просити». Проте він у жодному випадку не дозволить, щоб його ображали. Він заявляє графові, що з розумом і талантом просунутися службовою драбиною неможливо, що всього може досягти лише запопадлива посередність. Особливе значення має монолог Фігаро у п'ятій дії. Цей монолог порушував усі існуючі тогочасні закони драматургії: протягом тривалого часу на сцені говорить слуга, і не про хід інтриги, а про суспільство, про себе, про те, що сильні світу сього не завжди «сильні» розумом, що вони не доклали жодних зусиль для того, щоб досягти свого благополуччя. Ці бунтарські твори мали неймовірний вплив на маси, адже автор у сатирично-гумористичній манері відверто засудив суспільні закони, притаманні його добі. Динамічність дії, чудова словесна гра і

майстерно закручені інтриги стали запорукою популярності комедій Бомарше в усі часи.

Бомарше жваво цікавився проблемою реформи опери, намагаючись знайти прийоми, за допомогою яких можна було б передати філософський зміст п'єси мовою музики.

На доказ правильності своєї теорії він написав лібрето опери «Тарар» (1787), музику до якої створив знаменитий А. Сальєрі. За сюжетною канвою ця опера схожа на сюжет «Одруження Фігаро»: цар Атар хоче звабити наречену солдата Тарара. Бомарше розвінчує несправедливість, що панує у суспільстві, славить особисту, а не станову велич людини. Драматург доводить, що зловживання верховною владою призводить до краху цієї влади. У другу редакцію опери, створеної до річниці взяття Бастилії (1790), Бомарше увів нові теми — права на шлюбуння, на розлучення без участі священників, відміни работоргівлі і тему свободи для пригноблених народів.

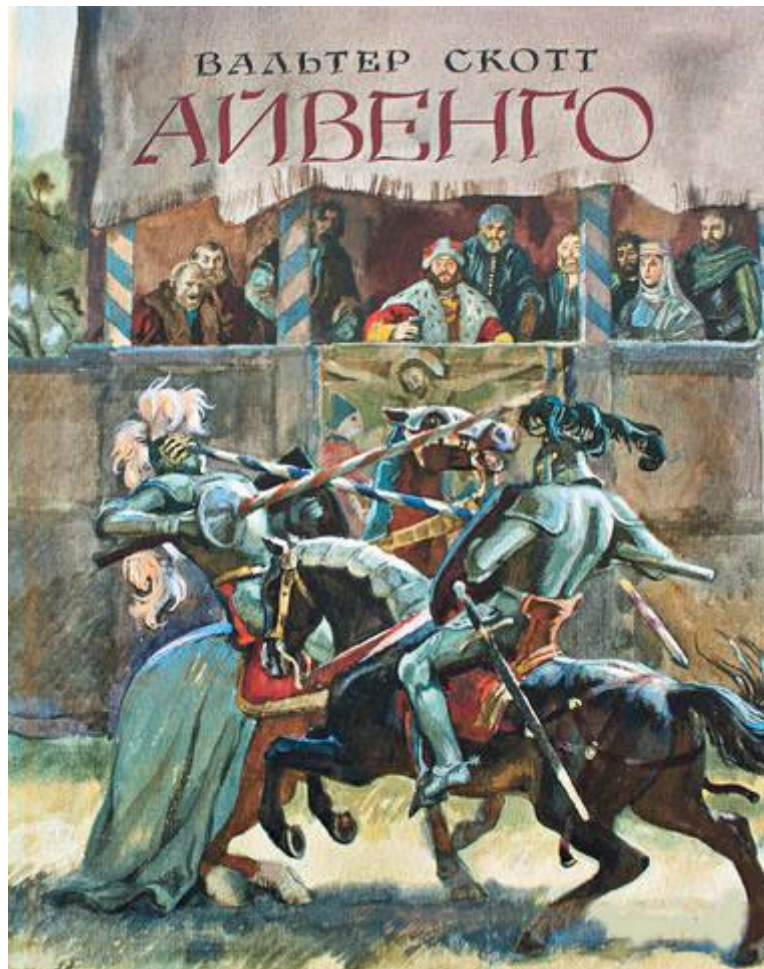
Своєрідним завершенням «Одруження Фігаро» стала остання частина трилогії про Фігаро — «Злочинна матір» (1792), поява якої була пов'язана з прагненням до естетичного оновлення жанрів на французькій сцені в роки революції. Бомарше спробував створити щось схоже на мелодраму, відгукуючись, як завжди, на вимоги часу. «Другий Тартюф», як він названий у передмові, підлий Бежарс вносить сум'яття та горе в сім'ю Альмавіви, але з допомогою Фігаро всі конфлікти залагоджуються. Проте справжніх суперечностей у цій п'єсі немає. Колишню дотепність замінила перебільшена чуттєвість і риторика.

«Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро» стали кульмінацією в еволюції французького театру XVIII століття. Ці комедії завжди актуальні, вони й сьогодні не сходять з підмостків театрів, зокрема, й українських (перша постановка «Одруження Фігаро» — в театрі ім. І. Франка; Вінниця, 1920). На сюжети п'єс Бомарше, крім А. Сальєрі, написали опери В. А. Моцарт («Одруження Фігаро», 1786), Дж. Россіні («Севільський цирульник», 1816). Українською мовою «Шалений день, або Одруження Фігаро» переклали Г. Юра (1920), В. Самійленко («Шалений день, або Одруження Фігаро», 1930), С. Тобілевич (1915).

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка

Інформаційно-бібліографічний відділ

Гімн доблесті та честі

до **225-річчя** з дня першої публікації роману В. Скотта

«Айвенго»

Одеса-2024

Сьогодні, шановні колегі, ми пропонуємо вам поринути в атмосферу Середньовіччя, оскільки мова йтиме про лицарські романи. Найяскравішим представником цього жанру у світовій літературі є твір знаменитого шотландського письменника Вальтера Скотта «Айвенго». Але перш ніж поринути у дивовижний світ роману, кілька слів про автора цього захоплюючого твору.

Сер Вальтер Скотт (1771-1832) – шотландський поет, прозаїк, історик, адвокат. Став одним з перших, хто подарував світові жанр історичного роману. Цікаві факти з життя і творчості романіста дозволять вам самостійно скласти його історичний портрет.

Майбутній письменник з'явився на світ 15 серпня 1771 року в столиці Шотландії, Единбурзі, в заможній родині юриста і дочки професора медицини. Батьки Вальтера були людьми релігійними і виховували 13 дітей, з яких вижити вдалося лише шістьом. Дитинство Вальтера було затьмарене важким захворюванням-паралічем. Батьки відчайдушно боролися за здоров'я дитини: консультувалися з кращими лікарями, регулярно вивозили сина на курорти. Хвороба відступила, але її наслідки Скотт відчував протягом усього життя: втративши рухливість правої ноги, він назавжди залишився кульгавим.

У семирічному віці Вальтера віддали на навчання в школу, яку він терпіти не міг. Рятувала хлопчика лише феноменальна пам'ять і прагнення до самоосвіти. Він був великим бешкетником і серед однолітків мав славу відмінного оповідача. Захопившись альпінізмом, Вальтер зміг значно зміцнити фізично.

У віці 12 років Вальтер вступив до коледжу, але не зміг продовжити навчання через хворобу. Через 2 роки він пішов по стопах батька, ставши учнем в його адвокатській конторі. У 1792 році, за наполяганням батьків, Вальтер склав іспити в університеті і отримав право працювати адвокатом. Перші роки адвокатської практики Скотт провів у подорожах по країні. Він провів їх з великою користю, збираючи народні легенди і балади о героях. У цей період Скотт захопився німецькою поезією і навіть анонімно опублікував переклади німецької балади Бюргера «Ленора» і драми Гете «Гец фон Берліхінген».

Стосовно особистого життя. У віці двадцяти років Вальтер Скотт безпам'яті закохався в чарівну Вільяміну Белшес, її батько був адвокатом, заможною людиною, а мати - графського походження. Протягом п'яти років Вальтер доглядав дівчину, і, нарешті, набрався сміливості і зізнався їй у своїх почуттях у черговому листі. Скотт був упевнений, що ці почуття взаємні, але невдовзі Вільяміна, через вимогу батька, вийшла заміж за дуже заможного банкіра і назавжди

була втрачена для молодої людини. А через рік, випробувавши гіркоту нерозділеного кохання, Вальтер Скотт і сам повів під вінець симпатичну дівчину: в 1796 році Вальтер Скотт одружився з Шарлоттою Карпентер, яка подарувала письменникові дочку та двох синів. В особистому житті майбутній письменник був зразковим сім'янином, гарним и добрим батьком. Він не любив пишні прийоми і галасливі розваги, і, попри велику популярність, віддавав перевагу вільному часу, проведеному у родинному колі.

Вальтер Скотт ставився до письменництва як до хобі і приємної розваги, він не бачив в літературі найголовнішу справу свого життя. Писав Скотт для себе і ніколи не прагнув до слави і загального визнання.

Письменник багато часу присвячував юридичній, політичній та громадській діяльності. З 1806 року працював секретарем сесійного суду, був заступником шерифа. Будучи постійним членом Консервативної партії, Скотт протягом 12 років займав пост президента Единбурзького Королівського товариства. Варто відзначити, що одним із небагатьох захоплень письменника був антикваріат, і в 1827-1829 роках він був віце-президентом Товариства антикварів Шотландії.

У 1808 році Вальтер Скотт написав роман у віршах «Марміон», ставши новатором в літературних колах. Однак його творчий експеримент припав не до смаку критикам, які рознесли твір в пух і прах. Ця невдача не зупинила Скотта, який через кілька років опублікував два нових твори: «Два озера» і «Рокбі». Вони були тепло прийняті читачами, і за письменником закріпилася слава засновника нового жанру — історичної поеми. Йому вдавалося органічно змішувати бувальщина і вигадку, а долі його героїв перебували в прямій залежності від впливу історичної епохи.

Але невдовзі стало очевидним, що жанр поеми дуже тісний і вузький для нових величезних історичних полотен, задуми яких визрівали в голові письменника. Сучасність вимагала створення такого жанру історичної розповіді, який міг би широко і різнобічно охопити зображувану епоху, розкрити її можливо повніше.

Перший історичний роман Вальтера Скотта - "Веверлей або Шістдесят років тому" - вийшов у 1814 році. За ним пройшли протягом найближчих років «Гай Маннерінг» (1815), «Антикварій» (1816). Автор майстерно наповнює свої твори ідеями й мотивами, важливими в житті будь-якої людини, а історичний фон допомагає йому загострити вічні питання: про любов і вірність, дружбу і зраду, сміливість і підлоту, честь і безчестя.

Завзята робота над створенням нових романів тривала після цього протягом усього життя Вальтера Скотта. Саме історичні романи принесли письменнику популярність і, що гріха таїти, значно збільшили його матеріальний достаток.

В останні роки життя здоров'я письменника стало різко погіршуватися, і він пережив з апоплексичних ударів. Помер Вальтер Скотт 21 вересня 1832 року. Причиною смерті став інфаркт.

Одним з найбільш популярних творів славетного шотландського письменника став роман **«Айвенго»**, який розповідає про захоплюючі та героїчні події з життя середньовічної Англії. До речі, «Айвенго» - це перший роман Вальтера Скотта не на шотландському матеріалі. До цього Скотт писав щороку за романом, а то й по два, але всі вони були про його рідну Шотландію.

На сторінках роману «Айвенго» Вальтер Скотт правдиво показав англійську дійсність XII століття - епоху, коли в історії Англії різко позначилися і класові протиріччя та протиріччя між двома народами, які ще не злилися в одну націю. У цей період гостро відчувалася різниця між нормандцями (або норманнами) – завойовниками Англії, які заволоділи нею наприкінці XI століття, і англосаксами – народом, який володів Англією протягом кількох століть, що дав їй нову назву (до англосакського завоювання Англія називалася Британією – за кельтським племенем бриттів).

«Айвенго» надає читачеві картину перебудови Англії, що перетворювалася із країни розрізнених і ворогуючих між собою феодальних володінь на монолітне королівство, у країну, де з завойованих і завойовників повільно виплавлялася єдина нова народність – не нормандці і не англосакси, а англійці. Вальтер Скотт вивів один із принципів побудови своїх історичних романів. Згідно з ним, історичний роман має описувати якийсь конфлікт – двох партій, двох релігій, двох країн, але обов'язково конфлікт має бути, бо це перехідна епоха, в якій вирішується майбутнє. Вальтер Скотт показує ті історичні сили, які стикаються у певний історичний момент, і те, що з цього виходить.

Якщо коротко, то основний сюжет роману «Айвенго» - це захоплююча розповідь про пригоди благородного лицаря Айвенго та його коханої леді Ровени, яким допомагає легендарний розбійник Робін Гуд. Автор зображує Англію славетних часів правління короля Річарда Левове Серце з її лицарськими турнірами і неприступними замками, де діють відважні герої й прекрасні дами. Добро, справедливість, честь, гідність і любов неодмінно переможуть, а віроломство та підступність ворогів і зрадників буде покарано!

Дія роману починається, коли король Річард Левине Серце повернувся до Англії з полону. Він воював у Палестині, на Святій землі, він учасник Третього хрестового походу, потім, повертаючись, потрапив у полон, потім був знову у полоні і лише 1194 року повернувся до Англії. Отже, ми можемо сказати, що дія «Айвенго» відбувається — починається, принаймні, — 1194 року.

У кожному історичному романі Вальтера Скотта є справжня історична особа. Їх досить мало, проте в кожному романі з'являється якийсь історичний персонаж. "Айвенго" не став винятком із цього правила. У романі ми маємо справу з двома історичними персонажами — королем Річардом та його братом принцем Джоном, який, не знаючи про долю свого брата, інтригує, аби захопити престол. Брат давно зник, і відомо, що він у полоні, але незрозуміло, що буде далі. Вони обидва належать до норманської династії, вони не англосакси. Але тут Вальтер Скотт робить припущення. Він робить короля Річарда Левине Серце, який повернувся до Англії, прихильником англосакських патріотів, який всіляко дбає про їх благополуччя. Він ніби розриває зі своїм традиційним оточенням і переходить на протилежний бік. А король Джон висловлює інтереси ось цих норманських титулованих феодалів, аристократів, які, власне, і правлять у завойованій Англії. Цей конфлікт — конфлікт двох націй, і він одночасно, як ми б сказали зараз, класовий, тому що верхні місця в ієрархії держави займають вихідці з Нормандії, нащадки норманів, а відповідно нижчі верстви — це переважно місцеві англосакси.

На початку роману «Айвенго» Вальтером Скоттом зображено кавалькада — це приїхав у Англію негативний персонаж роману, хрестоносець з ордену тамплієрів, Буагільбер. Він привіз зі Сходу безліч цікавих рідкісних речей - одягу, тканини, коштовності, у нього в свиті арабські маври з якимись чудовими списами, у нього чудові коні. Через норманське лицарство все це приходить у стару Англію і викликає безпорадний протест у таких людей, як батько нашого героя. Сер Седрик - великий патріот старої Англії, він ненавидить все французьке, все норманське і не бажає навіть говорити норманською, або старофранцузькою мовою. Його син Айвенго стає лицарем, наближеним до короля Річарда і разом з ним вирушає в заморські краї, в Хрестовий похід. Батькові це не подобається — батько вважає його зрадником своєї, можна сказати, англосаксонської справи. Проте Айвенго хоч і лицар вже французького, норманського складу, не забуває своє коріння, свою батьківщину, свою сім'ю. Тому він вагається: він свій і у своєму, і в чужому таборі. І там у нього є друзі, і він знає кодекс лицаря, він прекрасний воїн. Чудова сцена роману

«Айвенго» і фільмів, які по ньому поставлені (є не один фільм), — це турнір, де Айвенго героїчно бореться, всіх перемагає, але перемагає він як норманський лицар, а не як якийсь англосакс із кийком. Він знає всі правила лицарської поведінки і тим не менше залишається вірним своєму народові. І, наприкінці роману одружується з прекрасною англосаксонською дівчиною, ідеальною нареченою.

Як і у будь-якому історичному романі, в «Айвенго» також є любовна лінія. Щоб любовний сюжет був цікавий, мають бути перешкоди, які герой і героїня будуть долати. І в «Айвенго» таких перешкод дуже багато! Батько Айвенго, сер Седрик, старий англійський барон, невдоволений своїм сином. Він хоче видати свою вихованку леді Ровену, чарівну дівчину, за іншого. Чому? Цей інший, його звати Ательстан, нащадок англосаксонських королів. І хоча він уже, так би мовити, впав у ліниву байдужість до всього, він уже герой швидше комічний, він нічого не хоче робити, він не хоче воювати, він абсолютно пасивний, але тим не менш, оскільки в ньому тече королівська кров, сер Седрик, натхненний своїми патріотичними почуттями, хоче свою вихованку видати саме за нього. Але леді Ровена залишається вірна Айвенго, незважаючи на тиск усіх оточуючих. Перешкодою є і пригоди самого Айвенго. Його важко поранять на лицарському турнірі. І в цей час у прекрасної Ровени з'являється суперниця. І суперниця ця — ще більше, чи принаймні не менш, прекрасна єврейка Ревекка. У нас є герой, якого люблять дві жінки, жінки різні, і вони протиставлені від початку за правилами романтичної літератури. Причому в романтичній літературі часто буває так, що за героя борються дві жінки. Зазвичай вони протилежні на кшталт: одна — блондинка, інша — брюнетка, одна — лагідна ангелиця, а інша — пристрасна, активна жінка.

У Вальтера Скотта така ситуація у кількох романах. За правилами романтичної літератури вибрати треба було, звичайно, блондинку, хоча цікавіше і привабливіше брюнетка. Вона не така прісна і похмура, як от ця благородна незаймана-блондинка. У цьому романі активною є єврейка Ревекка: вона прекрасна цілителька, вона знає медичні секрети, вона дуже добродісна і виходжує важко пораненого Айвенго. Тобто вона проводить більше часу із героєм, ніж його наречена. Наречена десь увесь час на задньому плані, а він вступає з Ревеккою в найближчі стосунки і рятує її, коли її звинувачують у чаклунстві і хочуть вже стратити. Він заступається за її честь і в поєдинку перемагає. Такий Божий суд — поєдинок, де доводиться винність чи невинність — у даному випадку жінки, звинуваченої у чаклунстві. І Айвенго рятує її від неминучої страти перемогою у цьому поєдинку.

Тому той вибір, який робить Айвенго в кінці роману, хоч і передбачуваний, не всім читачам сподобався. Багато читачів, напевно, воліли б побачити союз Айвенго, ідеального героя, з брюнеткою, з більш привабливою жінкою.

Щоб любовний сюжет був ще більш цікавий, потрібен ще й противник, антагоніст, суперник. У Вальтера Скотта майже в усіх романах герою, більш менш блідому і безбарвному, протистоїть дуже яскравий демонічний лиходій, який бажає тих самих жінок, на яких звертає увагу герой. В «Айвенго», знову-таки дуже яскравий лиходій — лицар з ордена тамплієрів, який воював у Палестині, повернувся до Англії і, так би мовити, бажаючи: спочатку йому подобається леді Ровена, а потім він абсолютно без розуму від Ревекки, прекрасної єврейки, яку він хоче опанувати. Тільки дивом вона рятується — знов-таки за допомогою Айвенго — від його переслідувань.

У Вальтера Скотта дуже часто в романах, особливо з давньої історії, з'являються сюжети, підсюжети, мотиви, персонажі, запозичені з фольклору. І тут, звичайно, для такого фольклорного забарвлення він запроваджує образ Робін Гуда — ушавленого розбійника. Тут він фігурує під історичним ім'ям Локслі. Робін Гуд бере активну участь у дії як помічник головного героя — як, знаєте, буває у казках. Тут він помічник Айвенго та другого позитивного героя — короля Річарда Левине Серце. Тобто є якийсь союз, історично, мабуть, неможливий, — союз Робін Гуда, англосаксонського розбійника та норманського короля. Він знаменує майбутнє Англії, де французька знать та англійський волелюбний народний рух зіллються воєдино.

Вальтер Скотт часто вводить у свої романи із середньовічної історії чаклунів та відьом. Насправді це, швидше за все, люди, які просто мають якісь особливі здібності. Але в контексті Середньовіччя, у контексті забобонів, абсолютної віри в чудове вони справді сприймаються як істоти надприродні. В «Айвенго» з'являється відьма, чаклунка Ульріка (або Урфріда), яка підпалює замок дуже поганого французького барона де Бефа: до цього вона була ним перетворена на наложницю. Ми отримуємо, звичайно, раціональне пояснення всім чудесам, які з нею пов'язуються, всім віруванням, але це постфактум. У процесі розвитку сюжету ми справді не знаємо, це справжня фантастика, справжнє вторгнення надприродного в реальне чи ні. Сам Вальтер Скотт це пояснював так: люди Середньовіччя вірили в чаклунів, у відьом, у чудеса, і тому, зображуючи той час, він не міг залишити без уваги людей з подібними властивостями.

У романі сцени з народного життя, фольклорні образи, історичні реалії лише утворюють фон, основне ж - це пригоди: лицарські

турніри, палаючі замки, беззахисні прекрасні пані, що потрапляють у біду, і сміливі лицарі, які приходять їм на допомогу в останню, здавалося б, мить. Переплетення кількох сюжетних ліній, затримка дії в кульмінаційний момент, зміна ритму оповідання – все це сприяє створенню драматизму та підтримці напруженого інтересу читача. "Айвенго" окреслив пік прижиттєвої слави його творця. Через рік після його публікації Вальтеру Скотту було присвоєно титул баронета.

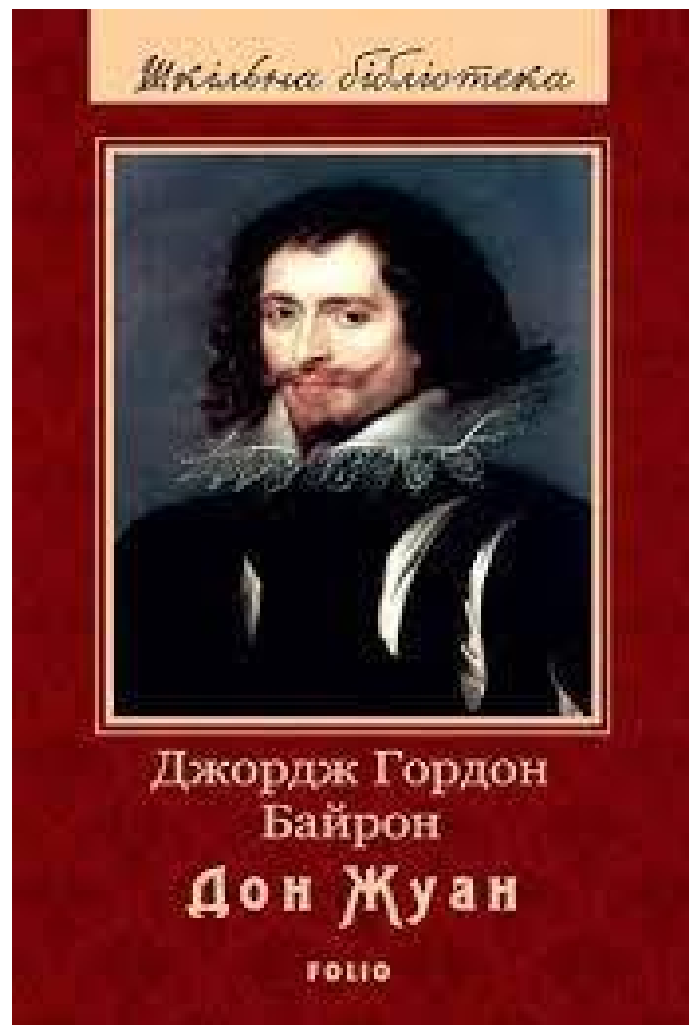
Знаменитий роман ось уже більш ніж двісті років — улюблена книга дітей і дорослих у всьому світі. Книга надзвичайно захоплива, повчальна і дає змогу не лише пізнати, але й відчувати сувору середньовічну епоху.

Якщо хтось із вас, шановні колеги, не зміг з якихось причин у юності прочитати цей захоплюючий роман – зробіть це найближчим часом. Впевнені, ви не пошкодуєте витраченого часу!

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка

Інформаційно-бібліографічний відділ

Незакінчена енциклопедія кохання

до **200-річчя** створення поеми Джорджа Гордона Байрона

«Дон Жуан»

Джордж Гордон Байрон – великий англійський поет, ім'я якого вписано в історію світової літератури золотими літерами. Байрон був не лише видатним поетом-романтиком, а й став для своїх сучасників та наступних поколінь втіленням романтичного героя. Його ім'ям названо цілий напрямок у світовій літературі – «байронізм», що охоплював широкий літературний зміст і певний тип поведінки, відчуттів, ставлення до світу, навіть одягу. Віршовані твори, сповнені розпачу через жорстокість і цинічність світу, розбиті романтичні ідеали і нездійснені мрії про прекрасне, вразили не одне палке серце. Страждання і болісний романтизм Байрона не були удаваними: ця людина справді дуже гостро сприймала реальний світ і переживала через недосконалість життя людей. Однак не всі знають, що крім мук духовних біографія Джорджа Байрона наповнена також муками життєвими та тілесними. Але по черзі.

Джордж Гордон Байрон народився в Лондоні 22 січня 1788 року в знатній, але збіднілій дворянській сім'ї. Батько Джорджа - капітан Джон Байрон, щоб поправити своє матеріальне становище, вдруге одружився з багатого шотландською спадкоємицею Кетрін Гордон Гайт. Однак, згодом з'ясувалося, що придане подружжя не таке велике, як хотілося б чоловікові. Та й зовні Кетрін його не приваблювала, злив її характер. Рятуючись від кредиторів, Байрон-старший втік до Франції, де продовжував вести звичний для нього розгульний спосіб життя. Маленькому Джорджу минуло три роки, коли його батько помер. Мати майбутнього поета, залишившись практично без засобів для існування, вирішила повернутися із сином до Шотландії. На жаль, хлопчик не отримував систематичної освіти: на ті гроші, що могла запропонувати Кетрін, наймалися не добрі вихователі та вчителі, а переважно шарлатани. Мати Джорджа з часом запекла через великі труднощі і постійно чіплялася до сина, вважаючи того причиною всіх своїх невдач.

Більш-менш систематичне навчання Джордж почав отримувати у Граматичній школі міста Ебердін. Якось сюди прийшла звістка про те, що у житті десятирічного хлопчика відбулися великі зміни. Після смерті двоюрідного діда Вільяма, Джордж успадкував родовий маєток під назвою «Ньюстедське абатство» та титул лорда. Ця несподівана спадщина давала великі привілеї: довічне місце в палаті лордів та можливість навчатися в одній із найкращих аристократичних шкіл Англії. Джордж Байрон разом з матір'ю поспішили скоріше подивитися свій маєток. Але будинок виявився настільки

недоглянутим і занедбаним, що жити там було неможливо і вони оселилися неподалік, у Ноттінгемі.

Ранні роки Байрон провів у м. Гарроу, коледжі, де виховувалися діти аристократів. У школі хлопчик не виявляв особливої старанності, та й стосунки з іншими дітьми склалися непросто. Крім того, Байрон страждав через вроджену кульгавість, яка нерідко ставала предметом глузування однолітків. Хлопчик настільки переживав, що одного разу всерйоз попросив сімейного лікаря ампутувати хвору кінцівку. Сміялися з майбутнього поета і через вагу — відомо, що до 17 років Джордж важив 102 кілограми. При цьому зріст молодого людини був лише 1,72 метра. Подібні обставини вплинули на характер юного Байрона, який перетворився на замкнутого і сором'язливого підлітка, який відчував себе у своїй тарілці лише на самоті, наодинці з книгами та власними мріями. Щоб захиститися від глузувань і утвердити себе як повноцінну особистість, він наполегливо займався спортом. Згодом Джордж став чудовим плавцем, боксером та вершником. Проте відчуття власної непотрібності, несхожості на інших — Байрон пронесе червоною ниткою через усі твори.

У 1805 році Джордж вступив до Кембриджського університету. Юнак відчував себе чужим і самотнім серед навколишнього аристократичного суспільства. Вже у ранніх віршах поета звучали мотиви розчарування і самотності. Все гостріше відчувався конфлікт творця з офіційним англійським суспільством, причинами якого було те, що він поводився надто вільно, сміливо мислив і писав, надто гостро та безжально критикував світське суспільство.

На відміну від повсякденного життя, творчість дозволяла Байрону відчувати впевненість у власних силах. Перша книга Байрона, названа «Вірші на випадок», вийшла без вказівки авторства у грудні 1806 року. Через рік поет надрукував ще одну збірку віршів — «Годинник дозвілля», але вже під своїм прізвищем. Проте громадськість досить критично поставилася до новоявленого поета, а рецензент одного з літературних журналів взагалі порадив Джорджеві не займатися літературою. До речі, і сам Байрон бачив себе швидше за політика, громадським діячем, а вже потім — поетом. Тим не менш, саме поезія стала головною сферою, де виявився його волелюбний, антитиранічний дух, заперечення поневолення та насильства над людьми та народами, його любов до істини та справедливості.

Влітку 1808 Байрон отримав диплом про закінчення університету і деякий час жив у своєму родовому маєтку. Після досягнення повноліття молодик зайняв своє законне місце в Палаті лордів, а в 1809 відбулася дворічна середземноморська подорож юного лорда. Він побував у Іспанії, відвідав Албанію, Грецію, Туреччину. Незабутні

враження зробили на нього природа Албанії, простота побуту, шляхетність і мужність народу. Тут, в Албанії, були написані дві перші пісні поеми «Паломництво Чайльд-Гарольда». Це романтична розповідь про мандрівника, який пройшов через розчарування в навколишньому світі і пережив повний крах юнацьких уявлень про світ. Безумовно, головний герой поеми — відбиток автора, його почуттів та смутків. Перші дві частини «Чайльд-Гарольда» вийшли 1812 року і миттєво подарували поетові популярність та інтерес інтелігентної громадськості. В 1816 Джордж Байрон змушений був назавжди покинути Англію. На той час поет не тільки встиг випустити третю частину «Чайльд-Гарольда», попрацювати над циклом так званих східних поем - «Лара», «Гяур», «Корсар», «Абідоська наречена», які також здобули любов читачів і активно передруковувалися, але й розлучитися з дружиною, заробити невігнану репутацію та викликати заздрість усіх, хто вважав себе поетом, але не дотягувався до слави Байрона.

Особисте життя поета і за життя, і після смерті було оточене домислами, перебільшеннями та чутками. Однак навіть ті моменти, які достеменно відомі, дозволяють судити про лорда Байрона як про досить сміливого експериментатора в плані справ серцевих, а також як про людину, яка зневажає ханжеську мораль.

Відомо, що першою обраницею поета стала його зведена сестра Августа (дочка батька від першого шлюбу). Через рік, 1814-го, Байрон зробив пропозицію нової коханої Анабеллі Мілбенк. Дівчина не погодилася одружитися з поетом, проте із задоволенням продовжила спілкуватися з Джорджем у листах. Через рік Байрон наважився повторно просити руки та серця прекрасної Анабелли. Цього разу дівчина прийняла цю пропозицію, ставши першою дружиною поета.

Через деякий час дружина подарувала Байрону первістка - дочку Аду. На жаль, на той час відносини пари вже тріщали по швах. А за кілька місяців дружина забрала дитину і повернулася до батьківського дому. Своє рішення жінка пояснила невірністю чоловіка та його дивними звичками, а також постійною бідністю та пияцтвом Байрона. До сімейного скандалу додалися гоніння політичних противників та літературних оппонентів, які звинувачували його в гомосексуальності, що в тодішній Англії каралося смертною карою. Правлячі кола одразу звинуватили поета в аморальності, проти нього була організована компанія цькування та переслідування: йому не подавали руки, старі знайомі не запрошували у гості, кредитори описували майно.

У 1817 році у Байрона стався короткий роман із дівчиною на ім'я Клер Клермонт, зведеною сестрою письменниці Мері Шеллі. Клер

подарувала поетові другу дочку. Дівчинка, названа АLEGROЮ, померла у п'ятирічному віці.

1819 подарував Байрону нові відносини, які стали для поета дійсно щасливими. Обранкою Джорджа була 19-річна графиня Тереза Гвіччіолі, брат і батько якої були членами таємного політичного руху карбонаріїв. На момент знайомства з Байроном жінка була одружена, проте незабаром розлучилася з чоловіком і відкрито житиме з поетом, не боячись думки громадськості. Час, проведений з Терезою, був плідним для Байрона щодо творчості. Аж до від'їзду до Греції поет житиме з коханою.

Мати Джорджа Байрона на той момент вже пішла з життя. Тому поет зміг спокійно продати родовий маєток Ньюстед, що дозволило йому на якийсь час забути про матеріальні труднощі. Байрон оселився в тихому швейцарському селі, з якого зрідка вибирався на екскурсії країною.

Через деякий час поет знову переїхав, цього разу до Венеції. Це місто настільки підкорило Байрона, що той написав кілька віршів, присвячених Венеції. Тут він закінчив четверту пісню «Чайльд-Гарольда», а 1818-го приступив до написання поеми під назвою «Дон Жуан».

Паралельно з «Доном Жуаном» Байрон продовжував роботу над «Чайльд-Гарольдом», а також написав поему «Мазепа» та безліч віршів. У цілому цей період, що збігся в біографії Байрона з відносинами з коханою жінкою, став плідним у творчому плані.

У липні 1823 року Байрон відплив у Грецію, щоб допомогти грецьким повстанцям здобути незалежність у боротьбі з турками. У справу визволення греків Байрон вклав власні кошти, купивши англійський бриг, продовольчі запаси та зброю. Потім Байрон продав все своє майно, оскільки грошей не вистачало. Разом із повстанцями, поет жив у бараках та землянках. Подібні умови негайно позначилися на здоров'ї Байрона. Поет підхопив страшну лихоманку і невдовзі, 19 квітня 1824-го, помер в оточенні розгублених лікарів. Джорджу Байрону було лише 36 років. У Греції він написав 13-16 піснi «Дон Жуана», почав 17, але не зміг її завершити...

Медики провели розтин тіла поета. Відомо, що деякі органи було вирішено забальзамувати та залишити у місцевій церкві, що й було зроблено. Серце великого поета-романтика назавжди залишилося в Греції, а його прах перевезено на Батьківщину і поховано неподалік від маєтку Ньюстед, який раніше належав його родині.

А зараз, шановні колеги, ми докладніше зупинимося на одному з творів Джорджа Байрона – поемі «Дон Жуан», яку пізніше критики та літературознавці однозначно назвуть найкращою у творчості письменника.

"Дон Жуан" - останній грандіозний твір великого англійського поета-романтика, який він не встиг закінчити через передчасну смерть. Поему Байрон почав писати у вересні 1818 р. у Венеції. Пісні публікувалися в міру їхнього написання. До 1823 року поему публікував видавець Мюррей, але, наляканий сміливістю твору, він відмовляє Байрону в подальшій спільній роботі. Починаючи із шостої пісні, з 1823 року, поему публікує інший видавець, Джон Хант, більш ліберальний, ніж Мюррей, і більш схильний до ризикованих рішень.

«Дон-Жуан» - поема, яку літературознавці відносять до реалістичного спрямування чи вважають перехідною від романтизму до реалізму. Комплекс ідей поеми пов'язаний із сатиричним осміянням певних сторін життя (поетів-лейкістів, англійської аристократії, чоловіків-рогоносців). Якщо говорити про основну ідею поеми, то вона, мабуть, близька до античної ідеї року, що панує над життям людини і створює міф про нього в наступних поколіннях.

Байрон сам визначає жанр твору як епічна поема. Як ліро-епічний жанр, поема має епічного героя, з яким пов'язана сюжетна лінія, та ліричного героя, особистість якого близька, але не ідентична особистості автора і розкривається у ліричних відступах. Вони в поемі пов'язані з описом природи або філософськими міркуваннями, наприклад, про перше кохання, найбільше з усіх відрод. Ліричні відступи можуть бути різного розміру - від рядка в дужках до декількох десятків октав. У ліричному відступі ліричний герой не тільки звертається до читачеві, намагаючись дізнатися його смаки і догодити йому, а й розмірковує про жанри твору, називаючи їх у перших піснях епічної поемою, а у сьомий - романом. Оповідач доводить, що його твір правдивий, підтверджуючи свою розповідь газетами, історією, мистецтвом.

У ліричному відступі автор також ділиться своїми планами, ще в першій пісні повідомляючи, що збирається в останній, дванадцятій пісні, «зобразити всіх грішників долю». У ліричних відступах оповідач порушує важливі філософські питання, часто риторичні, наприклад, у чому слава. Ліричний герой відмовляється від слави, радячи читачам: «Живіть же, долю не дорікаючи. Збирайте гроші, читаючи Біблію!..»

Ліричні відступи органічно впливають із сюжету. А якщо зв'язки шиті білими нитками, ліричний герой перестраховується наступною

заявою: «Втрачаючи нитку забавних пригод, Я приходжу в парламентський екстаз, - мені в бік захопитися дуже просто».

Як було сказано раніше – це епічна поема, але у піснях про війну Байрон несподівано називає свій твір романом. Справді, за охопленням подій «Дон-Жуан» схожий на роман, до того ж поема охоплює не тільки всі сторони сучасного життя, а й у ліричних відступах порушує чи не всі існуючі філософські та морально-етичні проблеми.

Поема «Дон Жуан» складається з 16 пісень (17 не закінчено) та посвяти. Вона присвячена поетові озерної школи, з якою все творче життя полемізував Байрон - Роберту Сауті (Бобу). Оповідач іронічно висміює лейкістів і підносить поетів-кумирів, починаючи від поета XVII ст. Джона Мільтона. Байрон у різних частинах поеми вказує різну кількість гаданих пісень: 12, 24. У 12 пісні він раптом каже, що це все прелюдія, а далі буде увертюра.

Судячи з листування та відгуків сучасників, Байрон, який працював над «Дон Жуаном» протягом останніх семи років свого життя, зумів здійснити не більше двох третин свого великого задуму (замислювався епос у 24 піснях, і автор припускав показати життя свого героя в Німеччині, Іспанії, Італії, а закінчити розповідь загибеллю Жуана у Франції під час Великої французької революції).

У першій пісні поет накидає ескіз існування досить простого дворянського сімейства в Севільї в другій половині XVIII століття, відтворюючи станове і сімейне оточення, в якому тільки і міг з'явитися на світ майбутній невгамовний підкорювач жіночих сердець. Образи життєлюбного, оптимістичного дона Хосе, глави сімейства, якого оповідач називає гульвісою, його "високолобий", важкої і манірної дружини дони Інеси, справжньої ханжи, здаються намальованими пензлем якогось із фламандських майстрів жанрового живопису. Лукавий автор ні на хвилину не втрачає з уваги і звичаї сучасної йому британської аристократії, акцентуючи, зокрема, відчуття лицемірства і ханжества, що переважає в севільському багатому будинку. Сім'ю батьків Жуана він вважає невдалою і стверджує, що за такого поєднання син найчастіше виходить схильностями до батька.

У дитинстві Жуан був жвавою дитиною, але мати намагалася знищити у ньому природну жвавість, навіщо було найнято літні вчителі, які викладали лише сухі науки: класичну літературу, життя святих, молитви. Від хлопчика приховали біологію «і розмноження каверзний закон». Матері Жуана доводилося несолодко, тому що для досягнення своєї мети їй довелося відкинути грецьку міфологію, а античну

класику хлопчик мав зубрити у шкільних виданнях. А осі перші уроки еротичного виховання, так званої «любовної» науки, шістнадцятирічний молодий герой проходить в обіймах найкращої подруги матері — молоді (вона всього на сім років старше юнака) дони Юлії, дружини дона Альфонсо, якого в минулі роки пов'язували, натякає автор, з господинею дому – доною Інесою, узи не цілком платонічної дружби.

Дона Юлія – «красуня без жодної вади», якій притаманні всі принади. Її предками були маври, що й вплинуло на її красу і жвавість. Але невдовзі трапляється непоправне: ревливий дон Альфонсо виявляє підлітка в спальні дружини! У сутичці з Альфонсо Жуан виявив себе як палкий і завзятий, відважний і сміливий, а також спритний юнак, який зумів втекти голяка. Коли чоловік дізнається про зраду, перебуваючи в жаху від вчиненого дружиною, дон Альфонсо відправляє Юлію до монастиря, а батьки Жуана, прагнучи уникнути великосвітського скандалу, відправляють свого сина в тривалу морську подорож.

Корабель, що пливе в Ліворно, терпить аварію, і більшість пасажирів гине у хвилях під час жорстокої бурі. При цьому Жуан втрачає свого слугу і наставника, а його самого, виснаженого, непритомним, хвилею викидає на берег невідомого острова. Так починається новий етап його біографії - любов до прекрасної 18-річної гречанки Гайде, образ якої становив напрочуд гармонійне доповнення до романтичного образу Жуана. Він не думає ні про майбутнє, ні про наслідки свого вчинку – він без тями кохає: «Світ справ життєвих у істинному їхньому світлі був чужий наївним душам молодим».

Чарівно прекрасна дівчина, яка живе з батьком-піратом в ізоляції від зовнішнього світу, знаходить на узбережжі казково красивого юнака і, дарує йому своє кохання, нехтуючи законним шлюбом. Кохання молодих людей було природним, воно порівнюється з любов'ю Адама та Єви. Гайде невідомий розрачунок, вона відверта, справжня дочка природи, яка поринула у кохання з головою. Однак, як і будь-яка утопія, ця безхмарна смуга в житті героїв скоро переривається: батько Гайде, який мав славу загиблим в одній зі своїх контрабандистських "експедицій", повертається на острів і, не слухаючи благань доньки, пов'язує Жуана і відправляє його з іншими бранцями на ринок рабів у Константинополі. Вражена пережитим та від туги за Жуаном, дівчина впадає в непритомність і згодом помирає.

Жуан, у свою чергу, разом з товаришем по нещастю - британцем Джоном Джонсоном, який служив в армії Суворова і взятим в полон

яничарами, продається в гарем турецького султана. Дружині султана – красуні Гюльбеї було років 27, «похилого віку для її народу». Автор описує її як жінку, яка звикла до роскоші і, порівнює султаншу пишнотою і величчю з Афродітою. У зовнішності красуні не було вади: «У ній було все, чим страшна слабка стать, Всі диявольські чари сатани. Їй тільки лагідності бракувало - Вона і полюбивши веліла».

Жуан «забезпечений за природою» та «любий людям усіх сортів». Тому він подобався і молодим дівчатам, і заміжнім жінкам, а також їхнім друзям. «Завжди задоволений, веселий і здоровий... Не падав духом він».

Жуан «не намагався нікого полонити», але дуже подобався жінкам, він був ввічливий, ніжний, витончений, «любовно-весело і приємно-милий». Він мав чудову властивість: «Дамам щоразу був він у тому вигляді, в якому його хотіли побачити».

Гарний юнак сподобався коханій султановій дружині, і ось він, прихований у жіночій сукні серед чарівних одалисок і, не знаючий про небезпеку, "натягує" на себе прихильність однієї з них - прекрасної грузинки Дуду. Ревнива султанша в люті, наказує втопити його і наложницю Дуду, але, підкоряючись міркуванням тверезого розрахунку, змушена допомогти Жуану та його другові Джонсону, разом із двома невдачливими наложницями, тікати з гарему.

Атмосфера пряної еротичності різко змінюється, коли втікачі опиняються в розташуванні російських військ, під командуванням фельдмаршала Суворова, що штурмують турецьку фортецю Ізмаїл на Дунаї (пісні 7-8-я).

Ці сторінки роману справді захоплюють тому, що в них сповна виявилось пристрасне неприйняття Байроном антигуманної практики кровопролитних і безглузких воєн, що становили значну — найчастіше провідну частину зовнішньої політики всіх європейських держав. Байрон-антимілітарист зазвичай далеко обганяє свій час: обожнюючи свободу і незалежність, він говорить рішуче "ні" монархам-завойовникам, які заради ефемерної слави кидають у жерло жахливої бійні тисячі людських життів.

Під стать автору і герой: за невіданням виявляє дива героїзму при облозі фортеці Жуан, ні секунди не вагаючись, рятує від рук розлючених козаків п'ятирічну турецьку дівчинку і надалі відмовляється розлучитися з нею, хоча це і перешкоджає його світській "кар'єрі". Як би там не було, його нагороджують російським

орденом за відвагу і відряджають до Петербурга з депешею Суворова імператриці Катерині про взяття неприступної турецької твердині.

"Російський епізод" у житті іспанського героя не надто тривалий, проте вражає те, як автор, який ніколи не бував у Росії, повідомляє читачеві досить докладно і красномовно про вдачі та звичаї російського двору.

Катерину, російську царицю, Байрон порівнює з англійською Єлизаветою на користь першої: "Катерина всім давала жити". Він не бачить біди в тому, що вона не жалувала чоловіка, а віддавала перевагу «народу плечистому і досить сильному». Ліричний герой захоплюється витонченими манерами та розумом Катерини, навіть плавністю її повноти. Здавалося б, блискуча кар'єра улюбленця російської государині, що "засвітила" Жуану, скоро виявляється перервана: коли він захворів, Катерина, забезпечивши гарного юнака довірчими грамотами посланця, відправляє його в Англію з дипломатичною місією.

Минувши Польщу, Пруссію, Голландію, цей витівка долі опиняється в вітчизні поета, який без винятку висловлює своє дуже далеке від офіційного ставлення до ролі, яку відіграє слава "свободолюбною" Британія в європейській політиці.

І знову жанрова тональність розповіді змінюється (з пісні 11-ї до 17-ї, де і переривається роман). Власне стихія шахрайського роману тріумфує тут лише у короткому епізоді нападу на Жуана вуличних грабіжників на лондонській вулиці. Герой, втім, легко виходить зі становища, відправляючи одного з тих, хто напав на той світ. Подальше — картинки великосвітського життя столичного та сільського Альбіону, що свідчать і про зростаючу глибину байронівського психологізму, і про властиве поетові незрівнянну майстерність уїдливого-сатиричного портрета.

Важко уникнути думки, що саме цю частину розповіді автор вважав центральною для свого грандіозного задуму. Чи випадково на початку цієї смуги в існуванні персонажа поет "промовляється": "Дванадцять пісень написав я, але / Все це лише прелюдія поки що".

У сімнадцятій пісні герою 21 рік, він веде розмірене пусте життя англійського аристократа, в якому, на думку Байрона, любовні пригоди трапляються від неробства. Молодий, ерудований, привабливий, він недаремно привертає до себе увагу молодих і не таких молодих представниць прекрасної статі. Однак ранні тривоги та розчарування заронили в ньому вірус втоми та пересичення.

Байронівський Дон Жуан, можливо, тим разюче і відрізняється від фольклорного, що в ньому немає нічого "надлюдського".

Ставши об'єктом суто світського інтересу з боку блискучої аристократки леді Аделіни Амондевілл, яка на місяць була старша за Жуана і на цій підставі опікувалася його, юнак удостоївся запрошення погостювати в розкішному замиському маєтку лорда Генрі Амондевілла - красивого, але поверхового представника свого стану, стовідсоткового джентльмена. Союз подружжя Амондевілл був «зразковий, шляхетний, Щасливий, лише трохи холодний». Леді Аделіна була сповнена співчуття, Жуан був для неї «приятель, молодший брат». Тим не менш, складається таке враження, що, вочевидь, її почуття до Жуана не були платонічними, оскільки вона усіма силами, як могла, заважала шлюбу Жуана з Авророю Ребі, яка сподобалася юнакові. А герой після довгої перерви, здається, по-справжньому закохався в юну дівчину "Вона безневинною грацією своєю / Шекспіра героїнь нагадувала", так описував Байрон образ Аврори Ребі.

Але останнє ніяк не входить до розрахунків леді Аделіни, яка встигла доглянути для юнака одну зі своїх великосвітських подруг. З нею в нічній тиші старовинного сільського особняка стикається герой на останніх сторінках роману.

На жаль, доля завадила поетові продовжити розповідь...

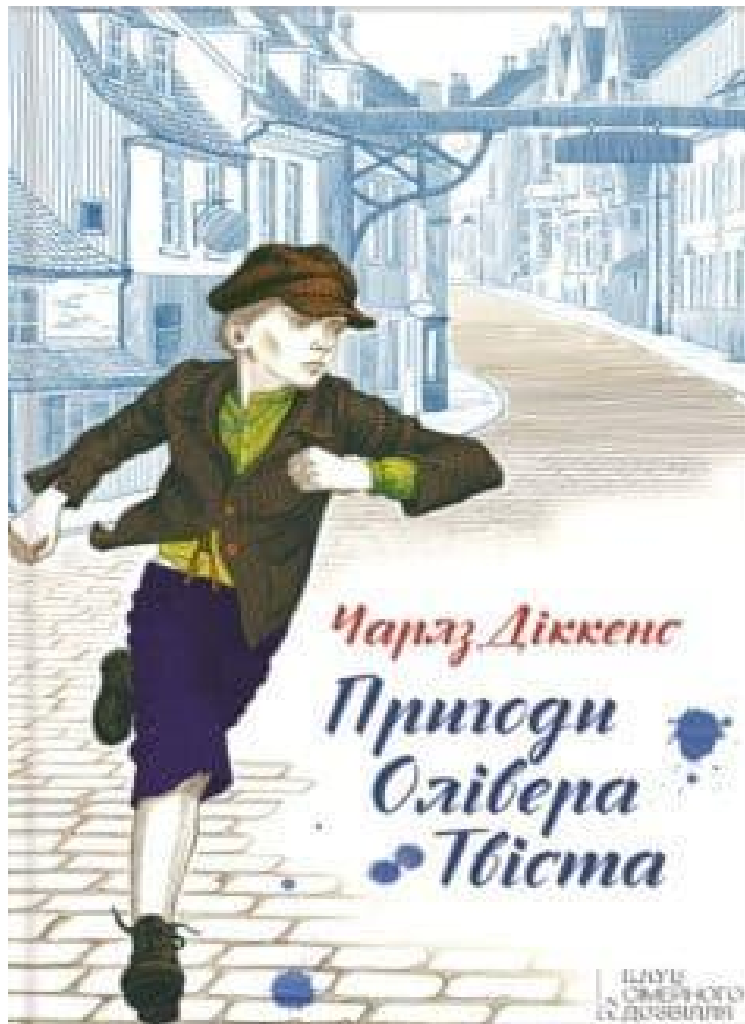
Джордж Гордон Байрон був легендою свого часу і таким залишився до сьогодні. Яким насправді великим талантом володів автор безсмертної поеми, що деякі крилаті вислови, народжені його пером, живуть і досі, наприклад, «Міркувати про ближнього кожен радий», «наше століття є вік прекрасних розмов, Вбивства тіла і спасіння душ», «ніщо так не здатне втішати, Як добрий ром і полум'яна віра», «будь-якої великої нації кумир має небажані властивості», «час усіх уміє примиряти».

«Дон Жуан» – роман у віршах, задуманий автором як така собі енциклопедія кохання з 24 пісень, залишився незакінченим. Читачі так і не дізналися, до чого привели подорожі та пригоди хтивого Жуана, тому що життєва подорож самого лорда Байрона добігла кінця...

Централізована бібліотечна система для дорослих м. Одеси

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка

Інформаційно-бібліографічний відділ

Сміх зі сльозами навпіл

до **185-річчя** з дня опублікування роману Чарльза Діккенса

«Пригоди Олівера Твіста»

Одеса-2024

Чарлз Діккенс — англійський письменник, один із найпопулярніших романістів вікторіанської епохи.

Деякі критики називали Діккенса майстром прози та хвалили за численних унікальних персонажів і яскраве зображення суспільства, інші ж звинувачували його в надмірній сентиментальності та гротескних образах. Популярність творів Діккенса завжди була дуже високою, вони ніколи не припиняли видаватися. Багато з романів Діккенса вперше з'явилися як популярні на той час періодичні видання, крім того, Діккенс часто писав твори частинами, що задавало їм певний ритм, в якому сюжет був розбитий на частково незалежні епізоди, із розв'язкою на початку кожної нової частини. Твори Діккенса пронизані дотепністю, що вплинула на оригінальність національного характеру й образу мислення, відомого у світі, як «англійський гумор».

Майбутній відомий письменник Чарлз Діккенс народився 7 лютого 1812 року в передмісті Портсмута Лендпорті в родині дрібного чиновника морського відомства. Його батько Джон Діккенс, добродушний і дещо хвалькуватий прожектер, проживав усі свої гроші з друзями, котрі охоче слухали його фантастичні історії, надто тоді, коли він був напідпитку. Батько певний час працював клерком в офісі королівського флоту, завдяки чому Чарлз провів кілька років у приватній школі Вільяма Джайлса в Четемі. Мати майбутнього письменника – Елізабет - була людиною доброю і освіченою, саме вона прищепила синові любов до читання і водночас навчила його спостережливості. Та найголовніше – навчила його любити людей, прагнуть добра, ненавидіти зло. Нажаль, іділія юних літ тривала недовго: батько геть заплутався у боргах, і сім'я подалася до Лондона. Однак, ситуація погіршувалася та врешті-решт Джон Діккенс потрапив у боргову в'язницю Маршалсі в Саутварку.

Щоб якось зарадити лихові, Чарлза влаштовують на фабрику з виробництва вакси. Виснажливі, й часто навіть жорстокі, умови праці глибоко закарбувалися в душі Діккенса й вплинули на його прозу й нариси, створивши основу інтересу до соціально-економічних реформ, особливо реформ умов праці, важкість яких, як він був переконаний, несправедливо лягали тягарем на плечі бідняків. Півроку, проведенних у брудному старому приміщенні, були для вразливого хлопчика чи не найстрашнішими. Це була й моральна травма для Чарлза, котрий прагнув учитися. У цей період у хлопця, крім читання, з'явилося ще одне захоплення – Лондон. Діккенс міг годинами блукати вулицями. Саме тут, у лондонських нетрях він, мабуть цього не підозрюючи, дійстав своє справжнє виховання та проклав шляхи

своїм героям: у якому завулку цього міста вони б не ховалися, він побував там раніше.

Джон Діккенс провів у борговій в'язниці тільки кілька місяців. Померла його бабуся, Елізабет Діккенс, і залишила йому в спадок 450 фунтів стерлінгів. Очікуючи спадку, Джон Діккенс домовився із кредиторами про виплати і вийшов на волю.

Невдоволення власним положенням і умовами, в яких доводилося жити робітничому класу, стало згодом однією з основних тем творів Чарлза Діккенса. Саме про ці невеселі часи він писав у найбільш автобіографічному романі «Девід Коперфільд»: «Жодна людина не порадила мені, не наставила, не підбадьорила, не втішила, не допомогла, не підтримала, жодна, кого я міг би пригадати, коли, сподіваюся, піду на небо!». Все ж Діккенс продовжив навчання у Веллінгтонській домашній академії, яка не була доброю школою. Діккенс згадував, що навчання було там аби-яке, дисципліна погана, час від часу назовні проривалася садистська грубість керівника школи, й, загалом, панувала атмосфера запущеності, що знайшло згодом своє відображення в описі школи містера Крікла в «Девіді Коперфільді».

Після школи, з травня 1827 року, Діккенс почав працювати молодшим клерком в адвокатській конторі Елліса й Блекмора. Потім, вивчивши систему скоропису Герні, він покинув роботу й став вільнонайманим репортером. Його далекий родич, Томас Карлтон, був вільнонайманим репортером у Докторс-Коммонс, тому Діккенс впродовж майже чотирьох років міг використовувати його акредитацію й писати репортажі про судові справи. За цей час він набрався досвіду, який згодом використав у романах «Ніколас Ніклбі», «Домбі й син», а особливо в романі «Холодний будинок». Яскраве зображення бюрократизму правничої системи багато в чому прислужилося Діккенсу для пропаганди поглядів, пов'язаних, зокрема, з важкою ношею бідняка, якого обставини змусили вдатися до «послуг закону».

Своє перше кохання, Марію Біднелл, Діккенс зустрів у 1830. Вважається, що вона стала праобразом Дори з «Девіда Коперфільда». Батьки Марії не схвалювали залицяння Діккенса до дівчини й припинили стосунки між ними, відіславши її в школу в Парижі.

Наприкінці 1833 року у журналі «Мансли Мегезін» з'явилося оповідання «Обід на Поплар Вок», правда, без імені автора. Читачі почали з нетерпінням чекати наступних оповідань автора, який вирішив приховати своє ім'я під псевдонімом «Боз». До жанру нарису письменник звернувся не випадково: ще в дитинстві, зараді розваги,

він полюбляв занотовувати дещо про людей, з якими звела його доля, про цікаві місця, де бував. З роками таких записів ставало дедалі більше – це був безцінний матеріал, що чекав свого часу.

Переконавшись, що нариси мають інтерес у читачів, Діккенс наважився видати їх окремою книжкою. Так, у 1836 році з'явилися на прилавках «Нариси Боза» у двох томах, а у березні цього ж року почалася публікація роману «Посмертні записки Піквікського клубу» у вигляді періодичних фейлетонів. У них автор розповідає про особливий клуб мандрівників, які переміщуються по старій Англії, спостерігають за життям і звичаями її населення і створюють з цього приводу короткі, захоплюючі замальовки. Це цікава і весела книга, в якій до того ж звучать важливі соціальні та політичні проблеми, хоча автор не акцентує на них увагу. Твір швидко здобув широку популярність і затвердив Діккенса як одного з найцікавіших сучасних письменників.

Тогочасне життя породило літературу, можливо, у багатьох випадках примітивну, але не позбавлену того, за що згодом англійці так шануватимуть Діккенса і, здорового оптимізму, щирості й веселості.

Величезний успіх записок змусив автора повірити у власні сили й він, не закінчивши цього твору, підписав договір на новий роман «Пригоди Олівера Твіста». Невдовзі письменник став редактором журналу «Бентліз Місселлені». Цю посаду він обіймав три роки. Тим часом письменницькі успіхи продовжувалися. Діккенс написав «Пригоди Олівера Твіста» (1837–1839), «Ніколас Ніклбі» (1838–1839), «Крамницю старожитностей» та «Барнабі Радж», як частину «Годинника містера Гамфрі» (1840–1841). Усі ці твори спочатку виходили місячними випусками, а потім окремими книгами.

2 квітня 1836 Діккенс побрався з Кетрін Томсон Гогарт, донькою Джорджа Гогарта, редактора «Івнінг Кронікл». Після короткого медового місяця в Кенті, молодята поселилися в Блумсбері. У них народилося десять дітей. Сім'я Діккенсів мешкала разом з 17-річною сестрою Кетрін, Мері. Діккенс дуже прив'язався до неї. Мері померла на його руках від хвороби в 1837. Згодом вона стала прообразом багатьох персонажів його романів, а її смерть описана як смерть Нелл в «Крамниці старожитностей».

У 1842 Діккенс з дружиною здійснили першу подорож до США та Канади, загалом успішну, незважаючи на його підтримку відміни рабства. Він відвідав Білий дім, зустрівшись із президентом Джоном Тайлером. Мандрівка описана в «Американських очерках», а також у деяких епізодах «Мартіна Чаззлвіта». В «Очерки» Діккенс помістив

нищівну критику рабства, наводячи очевидні свідчення жорстокості. Під час візиту Діккенс провів місяць у Нью-Йорку, читаючи лекції, виступаючи з підтримкою закону про авторські права й записуючи свої враження. Він зустрічався з такими визначними особами, як Вашингтон Ірвінг та Вільям Каллен Браянт. 14 лютого 1842 в Мангеттенському парковому театрі був влаштований бал на його честь, на який зібралось 3 тис. гостей.

Незабаром після подорожі до Америки Діккенс почав цікавитися унітаризмом, хоча все життя залишався англіканцем. Твори Діккенса залишалися популярними, особливо його різдвяне оповідання «Різдвяна пісня», написана в 1843 впродовж кількох тижнів, щоб оплатити витрати пов'язані з п'ятою вагітністю дружини. Родина Діккенсів здійснила короткі мандрівки до Італії у 1844 та Швейцарії у 1846. Потім продовжувалися успішні публікації: «Домбі й син» у 1848, «Девід Коперфільд» у 1849—1850.

У травні 1846 до Діккенса звернулася багата спадкоємниця родини банкірів Анджела Бердетт-Кауттс з планом будинку для жінок, що опустилися на дно. За її задумом цей заклад повинен був відрізнитися від інших закладів такого роду, де панував жорсткий режим, тим, що в ньому жінок учили б читати, писати й виконувати домашні роботи, що допомогло б їм повернутися в суспільство. Відмовляючись спочатку, Діккенс усе ж організував будинок під назвою Уранія-котедж у Шефердс-Буш. Він активно займався щоденним функціонуванням закладу, встановленням правил, переглядом рахунків і прийомом жінок. Багато з них стали праобразами персонажів його книг. Підбираючи кандидатури мешканок будинку, він відвідував в'язниці й робітні будинки, інші кандидатури пропонували йому друзі. Кожній жінці давали написане Діккенсом друковане запрошення із підписом «Ваш друг». Від кожної жінки вимагалось, щоб після перебування в Уранія-котеджі вони емігрували. У 2009 родини двох таких жінок були ідентифіковані, одна в Канаді, інша в Австралії. Загалом за оцінками в проміжку між 1847 і 1859 через будинок пройшло 100 жінок.

У листопаді 1851 Діккенс написав «Холодний дім», виданий у 1852—1853.

У 1856 гонорари за книги дозволили Діккенсу придбати будинок Гедз-Гілл-плейс у Кенті. Ще хлопчиком Діккенс мріяв жити в цьому будинку. Крім того, навколишні місця були пов'язані з подіями, описаними Шекспіром у першій частині «Генріха IV», що подобалося письменнику.

У 1857 Діккенс винайняв професійних актрис для п'єси «Заморожена глибина», написаної разом із протеже Діккенса Вілкі Коллінсом. З однією з них, Еллен Тернан, у Діккенса утворився зв'язок, що тривав усе його життя (перед смертю Діккенс заповів Тернан пожиттєву ренту, завдяки чому вона стала фінансово незалежною жінкою). Наступного, 1858 року, він та дружина Кетрін стали жити окремо, хоча в ті часи офіційне розлучення для людини зі славою Діккенса було немислимим.

На той час до Діккенса звернулися за допомогою представники дитячої лікарні на Грейт-Ормонд-стріт. Лікарня переживала свою першу фінансову кризу. Діккенс саме почав планувати публічні читання своїх творів. Чарлз Вест, засновник лікарні, попросив Діккенса головувати на заході зі збору коштів. Діккенс віддався справі душею і серцем. Вже раніше, у 1849, він анонімно писав статті в тижневику «Екзамінер» про занедбаних дітей, а в 1852 написав статтю, присвячену відкриттю лікарні. 9 лютого 1858 Діккенс виголосив промову на річному званому обіді в лікарні, а незабаром виступив із публічним читанням «Різдвяної пісні» в церкві святого Мартіна, зібравши достатньо грошей, щоб лікарня змогла купити сусідній будинок і розширити кількість місць з 20 до 75.

Влітку 1868, розійшовшись із Кетрін, Діккенс розпочав серію перших публічних читань своїх творів у Лондоні. Після десятиденного відпочинку він відправився у виснажливий амбіційний тур усією Англією, Шотландією та Ірландією. Тур продовжувався 3 місяці, письменник здійснив 87 читань, іноді двічі на день.

Незабаром були опубліковані дві книги, які можна вважати центральними в творчості Діккенса: «Повість двох міст» та «Великі сподівання». Романи мали гучний успіх. Водночас Діккенс був редактором і активним автором двох журналів: «Хаузголд Верлд» (1850—1859) та «Ол те є раунд» (1858—1870).

В останні роки свого життя Діккенс дедалі більше цікавився паранормальними явищами й навіть став членом «Клубу привидів».

9 червня 1865, коли Діккенс із Тернан поверталися з Парижа, потяг, в якому вони їхали, з'їхав з моста біля міста Степлгерст. Перші 7 вагонів звалилися, Діккенс їхав у єдиному вагоні першого класу, що залишився неушкодженим. Він намагався допомогти потерпілим ще до того, як прибули рятувальники. Потім пригадав, що залишив у вагоні незавершений рукопис «Нашого спільного друга», й повернувся, щоб забрати його. Як це було характерно для нього, він використав свої враження в оповіданні з привидами «Сигнальник», в

якому головного героя охоплює передчуття загибелі в залізничній катастрофі. Діккенс не постраждав фізично, але подія залишила травму в його душі.

9 листопада 1867 Діккенс виплив із Ліверпуля у другу мандрівку Америкою. Висівши в Бостоні, він присвятив наступний місяць зустрічам зі визначними людьми, такими як Ральф Волдо Емерсон, Генрі Лонгфелло та зі своїм американським видавцем Джеймсом Томасом Філдсом. У грудні розпочалися публічні читання, й Діккенс увесь місяць мотався між Бостоном та Нью-Йорком. Він притримувався графіку читань, який виснажив би й юнака, а Діккенс ще знайшов час на катання на санях у Центральному парку. Під час цієї мандрівки він не міг не помітити значні зміни в Америці — в людях і в суспільстві. Востаннє він з'явився на банкеті, влаштованому на його честь Америкен-прес в ресторані Доменіко, і пообіцяв більше не ганити Америку. На кінець подорожі, він не міг їсти тверду їжу, живучи на шампанському та сирих яйцях, збитих у шері. 23 квітня він сів на корабель до Британії, уникнувши арешту майна за несплату податку від доходів, які принесло йому турне.

У 1868 та 1869 роках Діккенс провів низку «прощальних читань» в Англії, Шотландії та Ірландії. 22 квітня 1869 він звалився у Престоні, Ланкашир, з ознаками інсульту. Подальші читання в провінції було скасовано, й, трохи оклигавши, він почав працювати над останнім романом «Таємниця Едвіна Друда».

Коли проблеми зі здоров'ям минули й Діккенс набрався сил, він, заручившись згодою лікаря, організував останню серію читань з метою хоча б частково відшкодувати спонсорам витрати, яких вони зазнали через його недугу. Планувалося 12 виступів з 11 січня по 15 березня 1870, останнє в Сент-Джеймс-холі в Лондоні. Почуваючись на ту пору вже зле, він прочитав «Різдвяну історію» та витяг із «Записок Піквікського клубу». 2 травня він з'явився на банкеті в Королівській академії, де серед гостей були принц та принцеса Уельські.

8 червня 1870, Діккенс переніс ще один інсульт. Це сталося вдома після цілоденної роботи над «Едвіном Друдом». Наступного дня, 9 червня, через п'ять років після аварії біля Степлгерста, письменник помер, не приходячи до тями. Незважаючи на його власне бажання бути похованим у Рочестерському соборі, Діккенса поховали в Кутку поетів Вестмінстерського абатства. Під час похорону присутнім роздали епітафію зі словами: «На пам'ять про Чарльза Діккенса (найпопулярнішого письменника Англії), який помер у власній оселі, Гайгем, поблизу від Рочестера, Кент, 9 червня 1870 у віці 58 років. Він

співчував бідним, знедоленим і пригнобленим; і зі смертю один із найвизначніших письменників Англії втрачений для світу».

У своєму заповіті Діккенс зазначив, щоб на його честь не споруджували жодного меморіалу. Єдиний бронзовий пам'ятник натуральної величини, відлитий у 1891 Френсісом Едвіном Елвеллом, стоїть у Кларк-парку в місті Спрюс-Гілл, Пенсильванія, США. Ліжко, на якому він помер, зберігається в музеї Діккенса в Портсмуті.

Чарлз Діккенс - знаменитий англійський письменник і романіст ХІХ століття, що зробив неоціненний вплив на розвиток культури в цілому і літератури зокрема, ще за життя був визнаний критиками і читачами одним з найцікавіших і важливих письменників сучасності, а після смерті і зовсім став культовою особистістю, нарівні з Шекспіром.

Сьогодні, шановні колеги, хочимо засередити вашу увагу на одному із найвідоміших романів Чарлза Діккенса – **«Пригоди Олівера Твіста»**.

Унікальність роману, перш за все полягає в тому, що Діккенс першим в англійській літературі написав твір, головним героєм якого стала дитина. У цьому романі Діккенс порушує такі гострі соціальні проблеми, як дитяча праця, злидні, корупція, злочинність, а також свавілля, що панує в робітничих будинках і притулках для сиріт. Через весь роман проходить мотив таємниці, що надає оповіді драматизм і відтінок детективу. Твір вражає життєвою правдою і читається із захопленням.

Сюжет роману «Пригоди Олівера Твіста» побудований таким чином, що в центрі уваги читача опиняється хлопчик на ім'я Олівер. Він сирота з перших хвилин свого життя. Хлопчик народився в робітному будинку (будинку для волоцюг та безробітних), де померла пологами його мати, - її перший погляд на новонародженого виявився й останнім.

Олівер був не лише позбавлений всіх благ нормального існування, а й зростав дуже самотнім, беззахисним перед несправедливою долею. У країні, що пишається своїми свободами, біднякам «було надано вибір...або повільно вмирати голодною смертю в робітничому будинку, або швидко померти поза його стінами». Діти ж втрачали і саму можливість вибору. Ось і головний герой роману повною мірою дізнався, що таке злидні, голод, знущання.

Оскільки Діккенс належить до письменників-просвітителів, він ніколи не акцентував увагу на нелюдських умовах, у яких жили бідняки на той час. Літератор вважав, що не така страшна сама бідність, як

байдуже ставлення інших до такої категорії людей. Саме через подібне неправильне сприйняття суспільством і страждали бідняки, оскільки вони були приречені на вічні приниження та поневіряння. Адже робітничі будинки, створення яких замислювалося для забезпечення простих людей дахом, їжею, роботою, швидше нагадували в'язниці. Незаможних розлучали з сім'ями і укладали туди силоміць, дуже погано годували, змушували займатися непосильною і марною працею. В результаті вони просто повільно вмирили голодною смертю.

Головний герой роману прожив у робітничому будинку до дев'яти років був визначений тріпати пеньку з шостої ранку до пізнього вечора. «Олівер та його товариші протягом трьох місяців терпіли муки, повільно вмираючи від недоїдання». Одного разу діти зважилися на відчайдушний крок: кинули жереб, - і ось Олівер підходить з мискою і ложкою до наглядача і каже, "трохи наляканий своєю зухвалістю: - Вибачте, сер, я хочу ще". Голодна дитина отримала від дужого чоловіка черпаком по голові, а від члена парафіяльної ради, джентльмена у білому жилеті, - пророцтво кінчити життя на шибениці». Протягом тижня після скоєного блюзнірського злочину – прохання про додаткову порцію – Олівер сидів під замком у темній і порожній кімнаті, куди його помістили за мудрим і милосердним розпорядженням ради. Кожні два дні його сікли при всіх у залі, де обідали хлопчики, а щовечора виганяли стусанами за годину молитви до тієї ж зали.

Після робітного будинку, за невелику грошову винагороду Олівера вирішив взяти учнем сажотрус, але доля розпорядилася інакше, і Олівер потрапив у учні до трунаря. Хлопчикові довелося спати на виділеному йому місці, що нагадує могилу. Не менш страшним ніж ночівля, виявилася вечеря дитини, що складалася з недоїдків для собаки. Тривали і знущання над Олівером приютського хлопчика Ное Клейпола, старшого підмайстра. Останній, користуючись своєю перевагою у віці та силі, постійно принижує головного героя. Олівер зносить все, але б'є сильного супротивника після того, як Ное ображає його матір. Олівер рятується втечею і потрапляє до Лондона.

Як відомо, такі діти вулиці, доля яких нікого не хвилювала, здебільшого ставали покидьками суспільства – волоцюгами та злочинцями. Вони змушені були займатися криміналом, щоб хоч якось прожити. А там панували жорстокі закони. Юнаки перетворювалися на жебраків та злодіїв, а дівчата заробляли на життя своїм тілом. Найчастіше вони не вмирили природною смертю, а закінчували життя на шибениці. У кращому разі на них чекало тюремне ув'язнення.

У Лондоні Олівер знайомиться з жебраком однолітком, кишеньковим злодієм Джеком Даукінсом, на прізвисько «Спритний Шахрай». Обіцяючи головному герою заступництво і ночівлю в Лондоні, тот

відводить його до скупника краденого - Фейгіна, хрещеного батька місцевих шахраїв та злодіїв, тобто, Олівер потрапляє у злочинну зграю. Туди ж часто навідується холоднокровний вбивця і грабіжник Білл Сайкс. Злочинна банда змальована Діккенсом не лише у всій побутовій конкретності свого «фаху», а й з неабиякою глибиною психологічного розкриття характерів її учасників. Але хлопчик не хоче красти, це гидко його натурі.

Сюжетна лінія Олівера була б традиційною для англійської літератури, якби не те, що він – байстрюк. Цим письменник хотів показати, що діти від «гріховного» зв'язку нічим не відрізняються від дітей, народжених у церковному шлюбі, і можуть мати таку природну чистоту і благородство, що їх не здатні викоренити найпотворніші умови життя.

У цьому романі з кримінальним відтінком, Чарльз Діккенс зобразив лондонське злочинне суспільство. Він вважав його невід'ємною частиною тодішнього життя. Тяжкий період рабства, в житті самого письменника, давно й благополучно пройшов, і ось зі смаком, зі знанням справи, Діккенс під виглядом злодійського притону воскресив старий склад горезвісної фабрики вакси, воскресив у всіх його подробицях, що відштовхують і принизливі для людської гідності. Письменник спробував донести до читача головну думку про те, що душа дитини спочатку не схильна до злочину. Адже дитина у її уявленні уособлює собою незаконні страждання та душевну чистоту. Він просто жертва того часу. Саме цій ідеї присвячено основну частину роману «Пригоди Олівера Твіста».

Але водночас письменника хвилювало питання: що впливає на формування характеру людини, становлення її особистості? Природні задатки та здібності, походження (предки, батьки) чи все ж таки громадське середовище? Чому хтось стає благородним і порядним, а хтось підлим та безчесним злочинцем? Чи може він не бути бездушним, жорстоким та підлим? Щоб відповісти собі на ці питання, Діккенс вводить у сюжетну лінію роману образ Ненсі. Це 17-річна дівчина, подружка Біллі Сайкса, яка потрапила до кримінального світу ще в ранньому віці. Але це не завадило їй залишитися доброю та чуйною, здатною виявляти співчуття. Вона бачить в Олівері споріднену душу і виявляє до нього доброту. Саме вона намагається не допустити, щоб Олівер став на неправильний шлях, коли до планів злочинців входило навчання Олівера ремеслу кишенькового злодія. Саме Ненсі дізнається, що Фейгін робить з Олівера злодія за наказом якогось незнайомця.

На першій же "справі" хлопчика хапають і звинувачують у крадіжці, коли його "товариші" намагаються обікрасти містера Браунлоу. Виявляючи шляхетність, джентльмен, відмовляється від позову і забирає Олівера до себе в будинок. Хлопчик хворіє багато днів, його

лікують, піклуються про нього. Таке відношення до себе Олівер відчував вперше у своєму житті! Але минуле не відпускає Олівера: Фейгін викрадає хлопчика і змушує його взяти участь у пограбуванні будинку його благодійника. Під час нічної крадіжки пораненого Олівера кидають у канаві, але його знову підібрали і врятували добрі люди - місіс Мейлі з племінницею Роз, яка згодом виявилася тіткою Олівера.

Як з'ясується, за Фейгіном стоїть злочинець Монкс - зведений брат Олівера. Насправді Олівер – багатий спадкоємець. Його батько помер за кордоном. За заповітом Олівер отримає спадщину, якщо не заплямує себе злочином. Монкс, який побудував диявольський план, спеціально наймає лондонських головорізів, щоб вони зробили Олівера злочинцем. Але не вийшло, Ненсі, допомогла Оліверу та його благодійникам відновити справедливість, але, нажаль, загинула.

Закінчується роман добре: мистер Браунлоу та родина Мейлі урятували Олівера від злочинців, повернули сироті добре ім'я та спадщину. Це була заслужена винагорода хлопцю за мужність і пережиті страждання.

У романі Діккенса "Пригоди Олівера Твіста" стверджується думка про необхідність у будь-яких умовах зберігати чесність, великодушність, моральну чистоту, не поступаючись принципами, а щаслива розв'язка роману підтверджує оптимістичну впевненість письменника в перемозі людяності й добра над злом і несправедливістю.

Деякі сторінки "Пригод Олівера Твіста" не викличуть у сучасного читача, мабуть, уже ні сміху, ні сліз. Часи змінюються та поняття про сумне та смішне змінюються разом з ними. Однак, як і раніше, під цією палітуркою, на якій значиться "Пригоди Олівера Твіста", б'ється серце, живе серце, одного разу вкладене в ці сторінки їх творцем, Чарльзом Діккенсом, доброту і чуйність якого з давніх-давен оцінили читачі всього світу.

Далі буде...